

Eesti riigi ämmaemandad ehk kes õigupoolest olid Eesti esimesed advokaadid?

Aare Tark
vandeadvokaat

9. märts 2018, 23:59

Eesti Advokatuuri toonane esimees Aare Tark peab kõnet ühenduse 80. aastapäeval 14. juunil 1999.
FOTO: Erakogu

Vandeadvokaadiks saamiseks antakse ametivanne, see on veksel endale ja rahvale, mis tuleb kindlasti lunastada. Eesti Advokatuuri koondunud juristide vaimset potentsiaali on alatasa vaja läinud Eesti riigi ülesehitamisel. Eesti Vabariigist poolteist aastat hiljem saja-aastaseks saava advokatuuri ajaloole vaatab tagasi vandeadvokaat Aare Tark, kes juhtis advokatuuri aastatel 1994–2001.

SEB SISUTURUNDUS

[Näide: Kuidas veenda korteriomanikke ühistu renoveerimislaenu vajalikkuses?](#)

[Möller Auto soovitab: 4 asja, mida jälgida esindusest uue auto ostmisel](#)

[Millal on mõistlik kodu vahetada?](#)

[7 soovitus, mis aitavad kaasa liisingutaotluse positiivsele vastusele](#)

Suulises kultuuris ulatub eesti advokaatide eellugu aegadesse, kui oli käes aeg vallakohtute üleandmiseks kohalike taluperemeeste kätte ning kohtus otsuste tegemisse ja eestkõnelejaks kaasati kohalikke mehi.

HOME
4you

Vaata veel

**MÖÖBLI
TÜHJENDUS**

TEEME SUVELE RUUMI
12.03-25.03.2018

kuni **-60%** tavahinnast

home4you.ee

August Traat alustas oma vallakohtute ajaloole pühendatud raamatut viitega parun Roseni lausutule: «Nende veel väheharitud meeste otsuste seast leiab palju väga arukaid ja vähe mitteamurkaid.»

Meie omariikluse loomisele kaasa aidanud poliitikute elulugusid uurides oleme hakanud enam vaatama meie esimese põlve poliitikute esivanemate tegevusele vallavanematena. Sama oluline on vaadata uuesti üle kunagiste vallakirjutajate ja vallakohtunike järglaste tegevus advokaatidena.

Paul Johansen on oma kirjatöodes juhtinud tähelepanu sakslaste seisukohalt mittedakslaste võimalustele sotsiaalselt tõusta, mis esialgu eeldas oma rahvuslikust päritolust loobumist. Seetõttu on esimeste eestlastest advokaatide leidmine 19. sajandil vahel päris vaevaline, sest mõne mehe puhul polegi lõpuni selge, kas ta ise luges end lõpuni eestlaseks, ammuigi, kas ümbritsevad teda eestlaseks tunnistasid.

SOOVITAME LUGEDA

ARVAMUS

Ülle Madise: rahva raha eest udu ajamine peab lõppema ³⁷

AK

Märtsipommitamise varju jäänud nüansid: ajaloolane Kalmar Ulm näitab kultushooneid, mida tänapäeva Tallinnast enam ei leia ²

AK

Ferdinand Johann Wiedemann - kümnete keeltega hakkama saav poliüglott, kes ei öelnud ära klaasist heast veinist

Ent just 19. sajandist võime leida esimesi eestlastest advokaate, kellest osale oli antud võimalus kirjutada end ärkava eestluse kultuurilukku ning anda panus Eesti riigi sündi.

Riigi ämmaemandad

Eesti riigi ämmaemandate põlvkonda saame arvata juba mitut eestlasest advokaati, kes on ajaloost üldtuntud.

Loomulikult tuleb meenutada Karksi vallakohtuniku pojapoega Jaan Poskat (1866–1920), kes suutis 1917. aastal tõusta

Eestimaa kubermangu komissariks ehk kõrgeimaks ametnikuks senises Eestimaa kubermangus ja sellele lisandunud Liivimaa eestlaste osas.

Tal oli kaasa võtta kogemus alates 1904. aastast Tallinna linnavolikogust (ka esimehena) ja juba teise eestlasena Tallinna linnapea ametist (1913–1917).

Alates 24. veebruarist 1918 oli Poska Eesti välisminister. Tema eestvedamisel kirjutati alla Tartu rahuleping, mille järel ütles ta Eesti delegatsiooni liikmetele: «Tänane päev on kõige tähtsam Eestile tema 700-aastases ajaloos: täna esimest korda Eesti määrab ise oma tuleviku saatust.»

Vähetähtis polnud Jaan Poska mõju tema käe all tegutsenud noorematele advokaatidele Konstantin Pätsile ja Ado Birkile (Maanõukogu liige, Asutava Kogu liige, hilisem välisminister), kellel oli oluline roll Eesti riigi sünni juures.

Veel enne Esimest maailmasõda kogunesid Tallinnas ja teisteski linnades mitmed väga silmapaistvad eesti soost advokaadid, kes leidsid kohtutöö kõrval aega tegelda ühiskonna harimisega. Jaan Poska kõrvale astusid Jaan Teemant, Jüri Vilms (Päästekomitee liige, Eesti esimene kohtuminister ja peaministri asetäitja), Otto Strandman (Asutava Kogu liige, hilisem välis- ja kohtuminister, ka riigivanem), August Rei (Asutava Kogu liige, hilisem riigivanem, välisminister, Otto Tiefi valitsuse välisminister Rootsis, pagulasvalitsuse peaminister presidendi ülesannetes).

Eesti Vabariigi sünni juures saab eriti tagantjärele jälgida väga selget riigiks saamise protsessi. 28. novembril 1917 vastu võetud Maanõukogu vanematekogu otsus vastas juriidilistele nõuetele, et anda välja omariikluse sünniakti tunnused. Maanõukogu aktiivsetest liikmetest leiame otsustavate õiguslike sammude

tegemise juurest meie tuntud advokaadid (Otto Strandman, Jaan Poska, Jaan Teemant, Konstantin Päts, Jüri Vilms).

UNIBET
Mängijatelt mängijatele

EESTIT ON TABANUD RALLIHULLUS!

Edasi

Tähelepanu! Tegemist on hasartmängu reklaamiga. Hasartmäng pole sobiv viis rahaliste probleemide lahendamiseks. Tutvuge reeglitega ja käituge vastutustundlikult!

Tasub meenutada, et eesti soost advokaadid olid valitud juba Venemaa Asutava Kogu liikmeks ja andsid kõik endast oleneva, et poliitilistesse ja sõjalistesse tuultesse tõmmatud suur Vene riik korraldada lagunema hakanud impeeriumist ümber moodsaks vabariigiks.

Kahjuks ei õnnestunud impeeriumit ümber korraldada, sest hoopis bolševike nime all tunduks saanud liikumine haaras Venemaal võimu. Aga see kogemus, olla oma maa esindaja tõeliselt suurte otsuste juures, andis advokaatidele lisajulguse Eesti Vabariigi sünnile kaasa aidata.

Vaba riik

Kui mõnd advokaati Eesti Vabariigi sünniaegadest esile tõsta, ei saa kindlasti mööda vaadata Hugo Kuusnerist (Maanõukogu liige, olnud Pärnu linnapea), kellele saatus kinkis ajaloolise võimaluse Pärnus Endla teatri rõdult 23. veebruaril 1918 kell 20 ette lugeda «Manifesti kõigile Eestimaa rahvastele» ehk meie riigi sünnitunnistuse.

Viljandis luges manifesti päev hiljem ette samuti advokaat Gustav Talts.

1905. aastal oli baltisaksa ringkond pärast Tartu aulakoosolekut rünnanud eestlastest advokaate (eriti Jaan Teemantit ja Konstantin Pätsi), nimetades Jaan Teemantit Eestimaa kuningaks Jaan I. Vaenajad ei osanud ette näha, et need mehed, keda tsaaririigi sõjakohtu abil isegi tagaselja surma mõisteti, saavad riigivanemateks, kes veidi enam kui kümne aasta pärast hakkavad juhtima Eesti Vabariiki vabade riikide seas.

Vene keisririigi ajal algab eesti soost vandeadvokaatide lugu, kes esialgu olid registreeritud Peterburi kohtupalati juures. Eesti Advokatuuri tekkele pani aluse aga Eesti Vabariigi kohtukoja juures toimunud vannutatud advokaatide üldkoosolek 14. juunil 1919, mida loetakse Eesti Advokatuuri sünnipäevaks. Selle nõukogu esimeheks valiti Jaan Teemant.

Eesti Vabariik sai vastasutatud advokatuuri kaudu haritud juristide kogu, kes jättis tööga kohtutes ja laiemalt ühiskonnas noore riigi arengusse olulise jälje.

city24.ee

87 000 € Korter, Tallinn

427 700 € Korter, Tallinn

uudised

Kapitel sai Riia Skanste arendusprojekti esimese etapi ehitusloa

Õigusteadlane ja advokaat Ants Piip oli tollel perioodil Eesti Maapäeva liige, Asutava Kogu liige, mitmekordne välisminister ja peaminister.

Poliitiline kriis

Manifestis tutvustas Eesti Vabariik end maailmale demokraatliku sõltumatu vabariigina. Juba aastal 1918 oli Kaarel Einbund (Eenpalu) eesti keeles avaldanud raamatu «Õiguslik riik», mille 1939. aastal asendas silmapaistva õigusteadlase professor Artur Tõeleid-Kliimanni teos «Õiguskord», milles käsitleti demokraatliku riigi olulisi tunnuseid.

Kuid hoopis keerulisem oli poliitiliselt ja ideeliselt päris segasel 20. sajandi esimesel poolel säilitada Eestis õigusriigi põhimõtteid ja demokraatlikku korda austav riiklik süsteem. 1929. aastal alanud üleilmne majanduskriis tõmbas suure osa Euroopast poliitilisse ja õiguslikku kriisi. Poliitiline kriis ei läinud Eestiski mööda ja nii leiti end olukorrast, kus tagantjärele tuli olla tänulik, et Eesti Advokatuur oli selleks ajaks saanud juba arvuliselt suureks, aga kandis samas loojate demokraatlikke väärtusi ja sai olla ühiskonnale kriisi ületamisel abiks.

1934. aastale järgnenud protsessides kerkisid Eesti ühiskonna jaoks silmapaistvate ja julgete advokaatidena esile uuesti näiteks Jaan Teemant, kes oli juba mitu korda täitnud riigivanema (valitsusjuhi) ülesandeid ega pidanud nüüd võimalikuks keerulisi poliitilisi kohtuprotsesse advokaadina kõrvalt vaadata.

Hiljem olevat Konstantin Päts Jaan Teemantile isegi ette heitnud, et see nii kärevalt vapse valitsuse vastu kaitses. Kuid Jaan Teemant oli ja jäi alati käremeelseks advokaadiks, kellele oli omane oma peaga mõelda ja kes kandis südames advokaadile vajalikku õiglustunnet.

Artur Sirk tegutses vandeadvokaadina Tallinnas, olles vabadussõjalaste tegelik juht. Ta vangistati 1934, põgenes vanglast ning sai 1937. aastal Luksemburgis segastel asjaoludel surma.

Poliitilise kriisi ajal näitas Eesti Advokatuur end ühiskonnas professionaalselt ka sel viisil, et kui üks Eesti suuremaid poliitikuid Jaan Tõnisson oli sattunud võimulolijate põlu alla ning kõrvaldati Postimehe juurest, oli just advokatuur see, kes võttis Tõnissoni enda hulka. Tõnisson tegutses kuni 1940. aastani vandeadvokaadina Tallinnas.

Tõnisson oskas advokatuuri käitumist hinnata, sest tema noorepõlveunistus oli olnud advokaadiks saada. Baltisakslaste kius Tõnissoni vastu algas aga juba

varakult seoses tema selgete poliitiliste vaadetega, mistõttu ta polnud saanud võimalust unistust varem teostada.

Baltisakslased suutsid hoida Jaan Teemanti ja Jaan Tõnissoni saksavaenulikku kuvandit kuni Teise maailmasõjani, millest annavad tunnistust Berliini arhiivides hoitavad Tallinna Saksamaa saatkonnast omal ajal saadetud paberid.

Eesti Advokatuur kaotas Nõukogude ja Saksa okupatsiooni ajal palju liikmeid, mitme eluküünal kustutati. Eesti Advokatuuri esimese esimehe ja pikaaegse juhi Jaan Teemanti uurimistoimikust leiab huvitava dokumendi, kus ehk vähese ettenägemisvõimega julgeolekuteenistuse uurija oli ajaloo jaoks kirja pannud read, et advokaat Jaan Teemant ei kõlba oma ausa iseloomu tõttu koostööks uute võimudega. See tähendas Teise maailmasõja alguses advokaadile surmaotsust.

Täna teeme meie, praeguse põlvkonna advokaadid, sügava kummarduse neile vapratele kolleegidele, kes jäid raskeimal ajal oma advokaadivandele lõpuni truuks. Paljude represseeritud advokaatide toimikutest on uurija hinnangud hiljem arhiivis välja korjatud, kuid me oskame ette kujutada, kuidas võis võimude surve alla sattunud advokaadi elu tol ajal tunduda.

Selle perioodi lõpetuseks ei saa märkimata jätta mitmekordset valitsuse liiget kohtu- ja siseministri ametis, aga ka peaministri ülesannetes vandeadvokaat Otto Tiefi, kes juhtis Jüri Uluotsa ülesandel alates 18. septembrist 1944 Eesti Vabariigi viimast põhiseaduslikku valitsust enne Eesti Vabariigi taastamist 20. augustil 1991.

Nõukogude okupatsioon

Eesti advokaatidel tuli oma tööd teha ka stalinistliku diktatuuri tippajal, kui terve elu oli üks sütel käimine. Aga hoopis kauem kestis aeg, mida võiks Jaan Krossi «Pöördtoolitunni» kangelase sõnadega nimetada munadel käimiseks. Sel ajal langes kõrgharidusega advokaatide arv vahepeal 57 protsendile, kuivõrd paljud kõrgharitud olid režiimi nõuetele mittevastavuse pärast sunnitud advokatuurist lahkuma.

Kuid vaatamata poliitilisele puhastusele, ei muutunud Eesti advokatuur kunagi tervikuna nõukogude võimu tööriistaks. Vaba advokaadi kutse-eesitika alustalad püsisid. Vanemad kolleegid andsid noorematele ikka edasi advokaadi vanu kutsenippe, sealhulgas advokaadiks olemise mõtte. Nagu elus ikka, sai mõni noor aru sügavamalt, vahel küll alles siis, kui vanem – veel eestiaegne kolleeg – oli meie hulgast juba läinud.

Kui Eesti Advokatuur pidi 50 aastat kandma Eesti NSV Advokaatide Kolleegiumi nime, kasutasid silmapaistvad advokaadid ikka võimalust, et tagasi tulla vaba advokaadikutse juurde. Vahel ilmses see asjades, millest tsensorid isegi kahtlustada polnud osanud.

Nii tõlkis kogu eluks ikka vabaks advokaadiks jäänud Tartu Ülikooli kriminaalõiguse professor Ilmar Rebane koos advokaadist abikaasa Aino-Eevi Lukasega Loomingu Raamatukogu jaoks vene keelest valimiku 19. sajandi teise poole (1864. aasta justiitsreform) Vene silmapaistvate advokaatide kõnedest. Eesti keeles kõnetasid nad 1980ndatel kuidagi väga päevakajaliselt mitte ainult advokaate, vaid ka noori juriste laiemalt. See oli advokaat Ilmar Rebase vaikne-avalik üleskutse oma kutsekaaslastele: olgem oma eelkäinud kolleegide väärilised sellel keerulisel ajal, mis sellele põlvkonnale oli antud.

Nõukogude ajal kirjutas oma nime ajalukku mitu advokaati, keda ühiskond tunnustas sellega, et inimesed pöördusid raskete asjadega ikka nende advokaatide poole. Olgu märgitud vaid mõned nimed: Ervin Aunapuu, Aleksander Glikman, Evald Koost, Hasso Lepik, Simon Levin, Lembit Lill, Endel-Jüri Lio, Aino-Eevi Lukas, Jakob Lurje, Monika Mägi, Kaido Pihlakas, Vello Sikut, Ants Võlli.

Vabariigi taastamine

Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine poleks kindlasti olnud nii edukas, kui poleks olnud häid juriste, nende seas advokaate nii Eestis kui ka välismaal, kes seda toetasid.

1980ndate lõpus olid juristide hulgas eelkõige advokaadid need, kes julgesid ja aitasid kaasa Eesti taasiseseisvumisele. Selleks asutati 1988. aasta juunis Demokraatlik Ühendus Themis, kuhu kuulusid advokaatidest Väino-Rein Villik, Kaido Pihlakas, Arvo Junti, Sulev Raudsepp, Aare Tark. Eesti Kongressiga oli tihedalt seotud Indrek Teder. Jüri Rätsep oli Põhiseaduse Assamblee, hiljem riigikohtu liige.

Need advokaadid osalesid Rahvarinde Konsultatiivkomitee töös, aitasid kaasa 16. novembri 1988. aasta iseseisvusdeklaratsiooni jõustamisele, osalesid keeleseaduse väljatöötamisel ning võtsid osa mitmetest üritustest, mis toetasid Eesti iseseisvumist.

Eesti Advokatuur taastati 1992. aasta veebruaris, kui advokaadivande andis 183 advokaati.

Eesti Advokatuur on ikka olnud avatud juristidele, kes osalenud poliitikas või löönud aktiivselt kaasa ühiskonna elu korraldamisel ning seejärel sidunud end advokatuuriga. Jüri Raidla oli justiitsminister ning Põhiseaduse Assamblee ekspertkomisjoni juht, Paul Varul tsiviilõiguse professor ja mitmekordne justiitsminister.

Mitu advokaati täitis kutsetöö kõrvalt olulisi ühiskondlikke ülesandeid või astus avalikku teenistusse, mille järel naasis uuesti vandeadvokaadi töö juurde. Märt Rask täitis nii sise- kui ka justiitsministri ülesandeid ning oli riigikohtu esimees aastatel 2003–2014.

Vandeadvokaat Uno Lõhmus on olnud riigikohtu esimees ja Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtunik, Allar Jõks ja Indrek Teder õiguskantslerid, Kaido Pihlakas Eesti Reservohvitseride Kogu asutajaliige ja esimees.

Taasiseseisvumise järel on Eesti Advokatuuri juhtinud seitse esimeest: vandeadvokaadid Jaak Oja, Aare Tark, Üllar Talviste, Aivar Pilv, Toomas Vaher, Sten Luiga ja Hannes Vallikivi.

Loomulikult on advokaadi jaoks kõige olulisem tema kutsetöö. Loetelu suurepäraimest Eesti advokaatidest võiks jätkata, kuid artikli piiratud mahu tõttu ei ole kõiki väljapaistvaid advokaate võimalik esile tuua.

Eesti Advokatuuri kuulub praegu üle tuhande advokaadi, mis teeb advokatuurist Eesti suurima juristide kutseorganisatsioon. Sel ühendusel on tohutu potentsiaal. Eesti advokaate ilmestab kõrge professionaalne tase, ergas mõttemaailm ja vaibumatu soov rääkida kaasa ühiskonna probleemide lahendamisel.

Noorema põlvkonna advokaatide hulgas on palju oma valdkonna parimaid spetsialiste, kõrgete eetiliste tõekspidamisega juriste ning häid oraatoreid, kes annavad järgmise sajandi advokatuurile kindla vundamenti.

Kasutatud kirjandus

August Traat «Vallakohus Eestis. 18. sajandi keskpaigast kuni 1866. aasta reformini», 1980.

Artur-Tõeleid Kliimann